

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82883,Breyne-Breyn-Breynius-Jakub.html>
2022-05-24, 22:48

Breyne (Breyn, Breynius) Jakub

BREYNE (Breyn, Breynius) Jakub (14 I 1637, Gdańsk – 25 I 1697, tamże), kupiec gdański, botanik, autor ilustrowanych opisów roślin egzotycznych. Syn Jakuba, zamożnego kupca niderlandzkiego, który przybył do Gdańska z Kolonii przed 1635, i tu zawarł związek małżeński z Anną Moorman, ojciec Jana Filipa.

B. ukończył Gimnazjum Gdańskie; jednym z nauczycieli był tam botanik Ch. Mentzel, który zauważył i rozwijał u swojego ucznia zainteresowanie roślinami. W wieku 15 lat B. został wysłany do krewnych w Lejdzie w celu nabycia praktyki w handlu, większość czasu spędzał jednak na studiowaniu botaniki jako wolny słuchacz w tamtejszym uniwersytecie. Prawdopodobnie po najwyżej dwuletnim pobycie w Lejdzie, po śmierci ojca powrócił do Gdańska. Tu zajął się kierowaniem rodzinnym przedsiębiorstwem handlowym, wolny czas poświęcając roślinom. Wielokrotnie odwiedzał Holandię i utrzymywał kontakty z tamtejszymi uczonymi. W Gdańsku założył własny ogród botaniczny, w którym gromadził liczne rośliny egzotyczne otrzymywane dzięki zagranicznym kontaktom, a także przenośli tu okazy flory z najbliższych okolic miasta w celu badania ich reakcji na zmianę otoczenia. Zgromadził cenny i bogaty księgozbiór botaniczny, w dużej części zachowany i przechowywany obecnie w Bibliotece Gdańskiej PAN.

Na drukowany dorobek B. z dziedziny botaniki złożyły się trzy obszerne wydawnictwa książkowe oraz 22 drobne doniesienia dotyczące głównie roślin lekarskich.

Najwspanialszym z jego dzieł jest *Exoticarum aliarumque minus cognitarum plantarum centuria prima* (1678). Zawiera ono 101 tablic z podobiznami roślin i tekst z ich opisami; rośliny te pochodziły w większości z pd. Afryki, a także z Azji i Ameryki Południowej., kilkanaście gatunków z Europy, w tym kilka z terenu Rzeczypospolitej. Komplet tablic został także

opublikowany osobno. Dzieło to, o pięknej szacie graficznej i typograficznej, zostało starannie wydane we własnej drukarni autora, a barwne miedzioryty zostały wykonane przez najlepszych gdańskich artystów według rysunków sporządzonych w części przez samego B. W innych gdańskich oficynach wydawniczych B. opublikował *Prodromus fasciculi rariorum plantarum anno 1679 in hortis celeberrimis Hollandiae ... observatarum ...*(1680) oraz *Prodromus fasciculi rariorum plantarum secundus, exhibens catalogum plantarum rariorum anno 1688 ... in hortis Hollandiae observatarum* (1689). W dziełach tych opisał okazy flory pochodzące z dwóch ogrodów botanicznych w Holandii, wyróżniających się ze względu na wielką liczbę znajdujących się w nich roślin egzotycznych. Z powodu coraz słabszego zdrowia, a w końcu przedwczesnej śmierci B., nie ukazały się przygotowywane przez niego dalsze pozycje z tej serii, jak również dzieło poświęcone roślinom Pomorza *Viridarium Pomerelliae*, bliskie ukończenia. *Prodromus...* B. został wydrukowany powtórnie przez jego syna Jana Filipa w Gdańsku w 1739, wzbogacony o niewydaną poprzednio część ilustracyjną, oraz o biografię autora. Dorobek naukowy i wydawniczy B. ma trwałe miejsce w historii przyrodoznawstwa europejskiego, a *Exoticarum... centuria* należy do najpiękniej ilustrowanych dzieł botanicznych swojego czasu.

PSB (Z. Mocarski); SBP (Z. Kawecki).

A. Kurkowa: *Jakub i Jan Breynowie – uczeni gdańscy XVII i XVIII wieku*, KHNiT 1987, nr 3-4; tejsze: *Jakub i Jan Filip Breynowie, Studium z dziejów kultury książki XVII i XVIII wieku*, Wrocław 1989 (47 tablic).

Tomasz Majewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)